

ISSN 0352-6844 / UDK 7 (5)

Matica srpska journal for fine arts

48

Editorial board

ALEKSANDAR KADIJEVIĆ, editor-in-chief
(University of Belgrade – Faculty of Philosophy)

KOKAN GRČEV
(Eastern Mediterranean University of Famagusta – Department of Architecture)

MIODRAG MARKOVIĆ
(University of Belgrade – Faculty of Philosophy)

LIDIJA MERENIK
(University of Belgrade – Faculty of Philosophy)

IVAN STEVOVIĆ
(University of Belgrade – Faculty of Philosophy)

RUDOLF KLEIN
(Szent István University, Budapest)

BISSERA PENTCHEVA
(Stanford University, USA)

ALEKSANDAR IGNJATOVIĆ
(University of Belgrade – Faculty of Architecture)

SRĐAN MARKOVIĆ
(University of Nish – Faculty of Arts)

DRAGAN DAMJANOVIĆ
(University of Zagreb – Faculty of Philosophy)

IGOR BOROZAN
(University of Belgrade – Faculty of Philosophy)

NOVI SAD
2020

Зборник Матице српске за ликовне уметности

48

Уредништво

АЛЕКСАНДАР КАДИЈЕВИЋ, главни и одговорни уредник
(Универзитет у Београду – Филозофски факултет)

КОКАН ГРЧЕВ

(Источномедитерански универзитет Фамагуста – Одељење архитектуре)

МИОДРАГ МАРКОВИЋ

(Универзитет у Београду – Филозофски факултет)

ЛИДИЈА МЕРЕНИК

(Универзитет у Београду – Филозофски факултет)

ИВАН СТЕВОВИЋ

(Универзитет у Београду – Филозофски факултет)

РУДОЛФ КЛАЈН

(Универзитет Сент Иштван, Будимпешта)

БИСЕРА ПЕНЧЕВА

(Универзитет Стенфорд, САД)

АЛЕКСАНДАР ИГЊАТОВИЋ

(Универзитет у Београду – Архитектонски факултет)

СРЂАН МАРКОВИЋ

(Универзитет у Нишу – Факултет уметности)

ДРАГАН ДАМЈАНОВИЋ

(Свеучилиште у Загребу – Филозофски факултет)

ИГОР БОРОЗАН

(Универзитет у Београду – Филозофски факултет)

НОВИ САД

2020

МАТИЦА СРПСКА
Одељење за ликовне уметности

MATICA SRPSKA
Department of Fine Arts

ЗБОРНИК ЗА ЛИКОВНЕ УМЕТНОСТИ МАТИЦЕ СРПСКЕ је покренут 1963. године као научни часопис Одељења за ликовне уметности Матице српске у Новом Саду. У њему се објављују радови из историје српске и југословенске, али и светске уметности средњовековног, нововековног и модерног раздобља. Отворен је и за расправе из музеологије, херитологије, студија визуелне културе и теорије ликовних уметности. Међународна редакција прихвата само необјављене чланке који у истоветном облику не могу бити понуђени другом издавачу. За све научне радове објављене у часопису редакција из круга угледних домаћих и страних научника обезбеђује најмање две независне рецензије.

Чланци, расправе и прилози имају сажетке, кључне речи, резимее на страним језицима по избору аутора и УДК број по међународној библиотечној класификацији. Часопис излази редовно једанпут годишње у обиму до 50 ауторских табака. Сваки број садржи именски и географски регистар, а доспева разменом у око 100 светских библиотека.

Излагање часописа финансијски помажу Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије и Покрајински секретаријат за културу и информисање Аутономне Покрајине Војводине. Индексиран је на ЕРИХПЛУС и ЕСЦИ Клеривејт аналитикс листама међународних научних часописа.

Бесплатан приступ интернет издању часописа у ПДФ формату омогућен је на сајту: <http://www.maticasrpska.org.rs/en/category/katalog-izdanja/naucni-casopisi/zbornik-matice-srpske-za-likovne-umetnosti/>

MATICA SRPSKA JOURNAL FOR FINE ARTS was founded in 1963 as the journal of the Department of Fine Arts of the Matica srpska in Novi Sad. It publishes papers related to the history of Serbian and Yugoslav art, as well as art heritage from medieval, New Age and modern periods from all parts of the world. It also welcomes discussions in the field of museology, heritology, studies of visual culture and theory of fine arts. The journal accepts only previously unpublished papers which cannot be simultaneously offered in the same form to another publisher. All articles will be subject to double-blind peer reviewing, given by prominent Serbian or foreign scholars.

Articles, discussions and contributions should include abstracts, keywords, summaries in a foreign language of choice of the respective authors, as well as a UDC by International Library Classification. The journal is published annually in up to 50 sheets of copyright. Each issue contains a name and geographic index and is distributed through exchange to close to 100 libraries worldwide.

The Journal is financially supported by the Ministry of Education, Science and Technological Development of the Republic of Serbia and Provincial Secretariat of Culture and Information of the Autonomous Province of Vojvodina. The publication of the journal is financially supported by the Ministry of Education, Science and Technological Development of the Republic of Serbia and the Provincial Secretariat for Culture and Public Information of the Autonomous Province of Vojvodina. It is indexed in ERIHPLUS and ESCI Clarivate Analytics lists of international scientific journals.

Free access to the online edition of the journal in PDF format at the following website: <http://www.maticasrpska.org.rs/category/katalog-izdanja/naucni-casopisi/zbornik-matice-srpske-za-likovne-umetnosti/>

КАТАРИНА Р. ЈОВИЋ

Универзитет у Београду, Филозофски факултет – Одељење за историју уметности*
Оригинални научни рад / Original scientific paper

Портрети из заоставштине породице Радимир из Доброте**

САЖЕТАК: У раду су представљени портрети чланова капетанског братства Радимир, из Доброте, настали током XIX и XX вијека а који су, захваљујући породичном легату и копијама оригинала, сачувани од заборава. Тежи се указивању на различите типове ових портрета: како оне који истичу грађански идентитет породице, тако и на оне који упућују на баштињење традиционалних вриједности. Неки од портрета представљају преваходно индивидуална достигнућа чланова ове породице, њихов учинак у интелектуалном, економском или духовном животу заједнице, те настају у складу са друштвеним признањима, привилегијама и одликовањима. Циљ истраживања био је да се испитају различити начини репрезентације и манифестације вриједности које су заступали чланови породице Радимир, а који су били у складу са начелима репрезентације бокељских капетанских породица.

КЉУЧНЕ РИЈЕЧИ: породица Радимир, Бока которска, портрет, репрезентација, модерност, традиција.

Према илустрованом *Генеалошском сџаблу* које се чува у породичној заоставштини, историју братства Радимир у Боки которској пратимо од прве половине XVI вијека. Неки други извори упућују на старије коријене. Биографија Драгутина Радимира из Историјског архива Црне Горе у Котору баштини податке професора др Антуна Дабиновића (1882–1964), који истиче да се ово добротско братство може пратити од средине XV стољећа, док, према предању, потиче од Габријела Радимира, сина цара Самуила.¹ Премда још увијек није јасно тачно вријеме њиховог доласка на ове просторе, братство Радимир засигурно је припадало старијем племству Боке которске – за заслуге и указану лојалност, 20. октобра 1688. године породицу је племством и привилегијама

* katarina_jovic@outlook.com

** Рад је настао у оквиру пројекта *Предсјаве идентитетима у уметности и вербално-визуелној култури новој доба* (177001), који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

¹ Биографија Драгутина Радимира, документ није нумерисан а чува се у Историјском архиву Црне Горе у Котору (даље: ИАК): ИАК, ПОР I, Ф1 (I–III), фонд 167.

наградила Млетачка република и тиме је породица уврштена у редове поморске аристократије.²

Породица Радимир припадала је добротским капетанским породицама које су знатно доприносиле формирању бокелског идентитета. До краја XVII вијека добротска флота се осјетно развила те је, након успјешних борби против морнарице Османског царства, донијела Доброти статус поморског насеља 1717. године, са свим административно-економским погодностима и правом на избор капетана (MILOŠEVIĆ 1991–1992: 171). Уз културни и економски процват, подстицан континуираном размјеном добара, углед поморских звања је непрекидно растао. Престиж поморске традиције памтио се и у кризним годинама, подстичући препород бокелске флоте кад год би економске и политичке прилике то дозволиле. Током XIX вијека било је неколико таквих успона. Великој обнови добротске морнарице у времену отварања наутичких школа и одласка француске војске знатно су доприносили капетани из куће Радимир, који су о њој, у потоњим временима, и писали. Капетан Ђуро Радимир у једном од ових записа истиче утицај наутичких послова на формирање друштвене климе његовог завичаја: породичног, јавног, привредног и културног живота (RADIMIR 1957: 115).³

Радимири су се могли похвалити бројним дипломама, знамењима и похвалама. Још од XVII вијека страна одликовања присутна су на територији Црне Горе, па тако и Боке которске, гдје их је углавном уручивала Млетачка република, или француске и аустријске власти које су примјењивале методе апсолутистичких владара, настојећи одликовањем похвалити лојалност истакнутих грађана (PRISTER 1984: 8–9; JOVIĆEVIĆ 1998).⁴ Међу најстаријим награђеним члановима породице истиче се Мато Ников, прослављен борбом против Османлија приликом које је ослобођен Херцег Нови 1687. године. Генерални провидур Данијел (Daniel) Долфин IV, наградио је капетана Антона Трипова Радимира (1710–1772) за побједу гусара под Атином, 28. октобра 1696. године. Овај догађај, као и борбе Божа Антонова (1738–1766) са триполитанским пиратима, због којих га је Млетачка република одликовала Кавалијератом Св. Марка, опјеван је у *Разговору угодном* Андрије Качића Миошића.⁵ На истом мјесту помиње се и Петар Јозов (1727–1756), који је живот изгубио борећи се на страни браће Ивановића против гусара Хаџи Ибрахима, у луци Пиреј 1756. године. Породична заоставштина баштини и диплому коју је млетачки провидур Далмације и Албаније, Алвизо Мочениго (Alvizo Mocenigo), уручио командиру Тому (Tomaso) Радимиру и заставнику Вицку Каменаровићу (Vincenzo Camenarovich), за заслуге општине Доброте у борби код Улциња, 22. августа 1718. године. Начелнику општине Доброте, Стјепу (Steffano) Радимиру, за надзор Кастел Нуова и Будве 1783. године, издата је терминација ванредног млетачког провидура Далмације и

² Старијим братством сматрају се породице које су стекле племићки статус прије XIX стољећа, које је донијело успон нове аристократије у Боки которској. Књига привилегија се чува у: ИАК, ПОР I, Ф1 (I–III), фонд 167, бр. 1–130.

³ Поред чланка „Спасавање Дубровачког бригантина у луци Траште 1839. године”, Ђуро Радимир је о овоме говорио и у чланку „Бокелска пловидба”, који је објавило Паробродарско друштво Котор, а чији се рукопис са припремним листовима чува у Историјском архиву Црне Горе. Документи нису нумерисани: ИАК, ПОР I, Ф5 (IV–VI), фонд 167.

⁴ О одликовањима у Боки которској: ЈАНИЋЕВИЋ 2004: 279–313.

⁵ „Писма гласовних јунака Анта Радимира и његова сина кавалира Божа из Доброте од Боке Которске” чувају се у склопу породичних докумената у Историјском архиву Црне Горе: ИАК, ПОР I, Ф1 (I–III), фонд 167.

Албаније, Данијела Барбара (Daniel Barbaro). Провидур Далмације и Албаније, Анђело (Angelo) Мемо IV, похвалиће га 1788. године за посредовање у преговорима између Боке и Црне Горе. Капетана Крста (Christophe) Радимира (1766–1833), од оца Рада, одликовао је Наполеон Бонапарта орденом витеза Легије части, 1817. године, за подршку француском конвоју у борби са енглеским корсарима код мјеста Ловишта на Пељешцу, 22. маја 1812. године. Посебну част у свом крају стекао је капетан Филип Трипов Радимир, који је одликован руском златном медаљом на Владимирској ленти „за усрдност” са посебном дипломом (грамотом), која се чува у Цркви Св. Еустахија у Доброти, за чин храбрости приликом спасавања официрских жена и дјече својим бродом Људимиром, током Кримског рата.⁶ Породична одликовања служила су као указатељи статуса и подсјетници на догађаје које су власти (свјетовне или духовне) препознале као значајне, да би били награђени као примјери пожељног понашања међу припадницима више класе. Поред тога што су носиоци историјских података, истраживачима визуелне културе оваква признања служе и као важни извори за тумачење манира грађанске репрезентације, о чему ће, на конкретним примјерима, бити ријечи у наставку.

Капетанске породице омогућавале су развој специфичних токова у архитектури и умјетности. Капетани су често и сами били градитељи сопствених палата, налазећи инспирацију у изградњи Дубровника, Задра и Венеције (ABRAMOVIĆ, KARADŽIĆ 2017: 3). Први обриси грађанске културе која је усмјеравала интелектуалне, духовне и умјетничке вриједности овог краја формирали су се у њиховим домовима (Живановић 2000: 85–86).⁷ Од времена Велике трешње, разорног земљотреса из 1667. године, граде се палате посебног типа – *бокељске њалаије* на обали мора, које се сматрају врхунцем гадитељске дјелатности бокељске властеле (GLIGORIĆ, KAPETANOVIĆ i dr. 2008: 12). Сједињујући барокну пластику са ренесансном концепцијом простора и, понегдје, романичко-готичким мотивима, ова здања славила су континуитет живота у Боки которској. Захваљујући њима, принципи реминисценције прошлих времена и поштовања традиције остаће трајна карактеристика бокељске умјетности.

Премда се братство Радимир првобитно населило на територији Љуте, која припајањем Доброти 1717. године такође добија статус поморског насеља (Николић 2014: 32–33), посједи су се ширили и увећавали, те су до средине XVII вијека обухватили и нове локалитете ближе Котору, као што је мјесто Радимири. Топоним Радимири први пут се помиње на Коронелијевој мапи из 1688. године (RADIMIR 1991–1992: 179).⁸ У вријеме успона, у првој половини XIX вијека, братство је посједовало највише кућа у Доброти – 24 репрезентативне палате и мања капетанска здања, а најзначајније су се налазиле на локалитетима Љуте, Радимири и у Пиеровићима (Томић 1976: 335).⁹ О унутрашњој опреми ових простора не зна се много. Познато је да је салон палате Радимир-Дабиновић у Доброти, такозваног *Кривоџ њалаца*,¹⁰ све до земљотреса 1979. године баштинио раскошну

⁶ Фотографија брода Људимир, као и многе слике породичних бродова које су сликали маринисти на овим просторима, чува се у породичној заоставштини и музејима Боке которске. Дипломе се чувају у породичном архиву, а многе копије се могу наћи и у: ИАК, ПОР I, Ф1 (I–III), фонд 167.

⁷ Описи дубровачких палата: Живановић 2000: 85–176.

⁸ *Коронелијева графичка карта* Боке которске из 1688. године објављена је у: Миловић 1990: 18.

⁹ О најзначајнијим резиденцијама: RADIMIR 1991–1992: 181.

¹⁰ Палата је у XIX вијеку припала породици Дабиновић по женској линији, удајом Марије-Олге Радимир за капетана Стијепа Дабиновића. О томе у: BRAJKOVIĆ, TOMIĆ i dr. 1987–1988: 121.

Сл. 1. О. Мора, *Портрет Зорке Радимир рођ. Каменаровић*, Сплит, 1912.
(фото: Катарина Јовић, Котор, 2019)

изворно сачувану декорацију: барокне украсе и зидно сликарство у фреско и штуко техници, са породичним грбом истакнутим на таваници. Ентеријери капетанских резиденција били су значајни облици манифестације породичног живота у ужем кругу рођака и пријатеља, али и пред гостима из различитих крајева, који су уживали у *дочекљивости* Бокеља.¹¹ Бокељске палате су још од XVI вијека опремане као „спољашње рухо достојно учености и племенитости властелина” (Живковић 2005: 553), мјеста интелектуалне и духовне размјене, сусрета и свечаних аудијенција, значајних за развој политичког живота.¹² Неки бокељски ентеријери посједовали су изузетно умјетничко благо, а драгоцени предмети доношени су са разних страна свијета.¹³ Међу њима, посебно су се истицали породични портрети.

Према оцјенама сликарског умијећа и ликовне продукције, XIX вијек се сматра најсиромашнијим раздобљем у бокељском сликарству. Ипак, ово стољеће окупљало је сликаре из различитих центара Европе, који су, уз смјену власти и култура у Боки которској, доприносили формирању локалног умјетничког израза: „док француска владавина није оставила неке значајније трагове, прва и друга аустријска управа, у којој Бока Которска постаје најперифернији дио царске покрајине Далмације, показује неке дискретне, свјетлије тачке једног чедног континуитета сликарских збивања” (PRIJATELJ 1986: 38). Упознавањем са манирима репрезентације из аустријских културних кругова, сликарство Боке которске открива и нове потенцијале грађанског портрета. Два портрета из заоставштине породице Радимир, Вјекослава и Зорке Радимир (сл. 1),¹⁴ изведена су према начелима такве грађанске репрезентације XIX вијека. Потписао их је сликар О. Мора 1912. године у Сплиту, пригодном њиховог сребрног пира – традиционалне прославе годишњице брака на овим просторима. Премда су супружници представљени индивидуално, ови портрети чине цјелину: како по особеностима колорита и цртежа, тако и по истовјетности композиције.

Вјекослав Радимир је у свом крају упамћен као учитељ и начелник општине Добро-те. Представљен је у допојасној фигури трочетвртинског профила, благо окренуте главе са замишљеним, неодређеним погледом у даљину. Руке су опуштено положене уз тијело, губећи се у тамној, нејасној позадини. Свијетли инкарнат лица истакнут је услед недостатка прецизне анатомске обраде, што упућује на отклон од реалистичног представљања. Кратке уредне косе, правилно раздијелене по страни и круто стилизоване у увојке, као и оштрим дугим брковима, портрет истиче савремени буржујски лик који су, у складу са европским модним токовима, његовали и Бокељи. Обучен је у црно грађанско одијело испод ког се назире бијела кошуља. Од крагне чврсто стегнуте око врата спушта се жута кравата, завршена златним дугметом, уједно и јединим декоративним

¹¹ О гостопримству код Бокеља: МАТАВУЉ, СТЕФАНОВИЋ-КАРАЦИЋ 2016: 50.

¹² О духовности: БРАЈОВИЋ 2005: 581–616. Подаци о боравку саксонског краља Фридриха Августа у палати Змајевић-Буровић-Злоковић у Бијелој: БРАЈОВИЋ 2017: 54. О боравку црногорског књаза Николе са породицом у истој палати: АБРАМОВИЋ, КАРАДЖИЋ 2017: 56.

¹³ О благу Вицка Бујовића из Пераста: ГРГУРЕВИЋ 2004: 222. О благу конта Ивановића: МАТАВУЉ, СТЕФАНОВИЋ-КАРАЦИЋ 2016: 42. О импортованим драгоценостима у дому Ивелића: ДОКЛЕСТИЋ 2004: 426.

¹⁴ Портрети који су приложени били су представљени на изложби „Сачувано благо добротских палата”, те тако доступни јавности. Изложба, чије су ауторке Драгана Лалошевић и Данијела Тукић, отворена је у Галерији солидарности 8. августа у организацији ОЈУ Музеји – Котор, и могла се посјетити све до 8. септембра 2019. године.

детаљем на слици. Још један портрет Вјекослава Радимира, у техници уље на платну, чува се у породичној заоставштини. Потписао га је бечки сликар Реинер (Rainer) 1890. године, током боравка у Доброту, након што је насликао грб братства уљем на свили, три године раније. На овом портрету представљен је младић свјетлије косе и порцуланског тена. Премда је боја позадине свјетлија и ведрија, други план је и на овом портрету неодређен, а младић је одјевен у исто грађанско одијело, са бијелом кошуљом и крагном причвршћеном једноставним златним дугметом. Цепна марамица у реверу једини је детаљ који се издваја на ранијем портрету – посебан одраз мушке моде оног времена. Композицијом и позом, портрет је готово идентичан оном који настаје почетком друге деценије XX стољећа. Кад се двије представе упореде, уочава се прелаз из младог у зрело животно доба. Ипак, не може се говорити о старосној разлици од двадесет и двије године, што упућује на идеализацију и подмлађивање лика, те изведбу према предлошку – по угледу на ранији портрет са краја претходног стољећа. О таквом приступу свједочи и један фотографски портрет Вјекослава Радимира у идентичној пози, али и многе фотографије из легата Радимира, које су красиле ентеријер породичног дома.

Портрет Зорке Радимир, рођене Каменаровић, према ликовним карактеристикама али и у складу са грађанским моделима комплементарности супружника,¹⁵ може се сматрати панданом портрету њеног супруга. Представљена је фронтално, *en face*, а одјевена је у женску грађанску ношњу. Испод једноставне, тамне хаљине тешких материјала, назире се бијела добротска чипка, чувена у овом крају. Горњи слој хаљине прекривен је прслуклом једноставне монохромне израде, са златном копчом у предјелу врата и црном чипком на рубовима. Чипка и копча су уједно и једини декоративни мотиви портрета који упућује на једноставно одијевање грађанског сталеза, а затим и отменост, достојанственост и добар укус. Једноставне фризури, косе уплетене у пунђу, указује на одмјереност и озбиљност која се очекивала од господарице куће.

У складу са грађанском модом уздржаности преузете из бидермајера, једноставне и озбиљне допојасне фигуре у неодређеном простору без колористичких акцената, јасне перспективе или реалистичног освјетљења, једна су од карактеристика грађанских портрета XIX вијека. Они настају као симболи класичних грађанских идеала – мјере као одраза доброг укуса и скромности која до краја стољећа постаје „буржоаско оружје” (BERRY 1994: 101–125; MUTNESIUS 2009: 22–24). Управо такав тип портрета, који карактеришу класична уздржаност, шематичност и једноставност грађанске репрезентације, углавном су наручивале грађанске породице Боке которске концем XIX вијека.

Не може се са сигурношћу тврдити у ком типу простора су се налазили ови портрети, али се може претпоставити да су били намијењени ентеријерима породичног дома – мјестима приватног живота.¹⁶ Грађански портрет жене у Боки которској – поморској средини која је памтила дуга одсуства мушкараца на мору, настаје са намјером да истакне значај жене у породичном животу, као „чуварке” дома – улоге коју су и саме Бокелке показивале „свечаним” односом према кућним драгоценостима (МАТАВУЉ, СТЕФАНОВИЋ-КАРАЦИЋ 2016: 50). У складу са концептом приватности који се развија у бидерма-

¹⁵ Концепт објашњен у: Столић 2006: 89–93.

¹⁶ О формирању приватне сфере и институционализацији приватности: Макуљевић 2006: 29–30; Тимо-тијевић 2006: 165; НАВЕРМАС 2012: 67–227. О архитектури као одразу приватног живота: Кадијевић 2006: 245.

јерском духу, портрети жене су спадали у драгоцјености породичних салона и у другим европским центрима оног времена, Беча или Берлина. Зато се, како за портрет Вјекослава тако и за портрет Зорке Радимир, може рећи да су прије намијењени презентацији приватног него друштвеног лика.

Ипак, поред модерних, грађанских идеала, бокелске породице његовале су традицију свог краја у оквиру сопствене репрезентације. Још један портрет изведен техником уље на платну, и то највјероватније Драгутина Радимира (1889–1983), сина Вјекослава и Зорке, чува се у породичној заоставштини. Портрет овог угледног југословенског научника, који је звање шумарског инжењера и вишег државног савјетника добио након школовања у Бечу и Прагу, настао је, према натпису, 1928. године.¹⁷ Ипак, за разлику од претходних грађанских, овај портрет истиче народни бокелски идентитет, првенствено ношњом, која се понавља и на репрезентативној фотографији Пава Радимира (1842–1908) (сл. 2). Премда су представљене различитим медијем, обје фигуре одјевене су у црну доламицу са златним орнаментним везом, јечерму са кићанкама и златним гајтанима, са ременом за оружје обмотаним око паса. Умјесто ћемера причвршћеног појасом, фотографија истиче парадни мач персијског типа као дио народне униформе. Како представља пуну фигуру, фотографија Пава Радимира приказује и црне свилене чакшире са дугим чарапама и копчама, те бијеле рукавице као симболе адмиралске ношње које на портрету у уљу – који указује на старо одијело Бокелја прије него на млађу, иако сличну, одору Бокелске морнарице – изостају. Старо бокелско одијело није губило вриједност, те га је током XIX стољећа, као елемент препознавања, истицала свака угледнија кућа, а према свједочењима Вука Караџића често се могло видјети на улицама Боке которске (Матавуљ, Стефановић-Караџић 2016: 50).¹⁸

Фотографија у XIX вијеку није само замијенила цртеже као предлошке, већ је и сама представљала медиј који се користио у служби репрезентације а који је особиту популарност стекао у поетичном уређењу грађанских кућа. Нудећи историју која је „смањена и премештена у формат прилагођен уређеној поетици ентеријера грађанског дома”

Сл. 2. Фотографија Пава Радимира, крај XIX или почетак XX вијека (фото: Катарина Јовић, Котор, 2019)

¹⁷ На то упућују и сличности са једном фотографијом Драгутина Радимира насталом тридесетих година прошлог стољећа. Његова биографија чува се у Историјском архиву Црне Горе: ИАК, ПОР I, Ф1 (I–III), фонд 167.

¹⁸ О традиционалним елементима ношње Бокелја и у: Радоичић 2006: 137–203.

(БОРОЗАН 2017: 231), као „револуционарни моменат технологије” и „укупне визуелне свесности” (БРАЈОВИЋ 2017: 154), унаприједила је могућности памћења „реалног” лика, те се убрзо сматрала и дијелом породичне биографије али и „профаним реликтом” (ТОДИЋ 2006: 543).¹⁹ За разлику од потрета у уљу који представља допојасну фигуру са нејасном позадином у другом плану, фотографски портрет истиче пуну фигуру Пава Радимира у свечаном стојећем ставу, док позира у отвореном простору. Уз барокну балустраду са природним пејзажем у позадини, ова представа упућује на промишљање позе и сценографије које је претходило фотографском чину, а која је по својој композицији чак ре-

Сл. 3. Драгутин Радимир, *Портрет Ђура Радимира*, XX вијек (фото: Катарина Јовић, Котор, 2019)

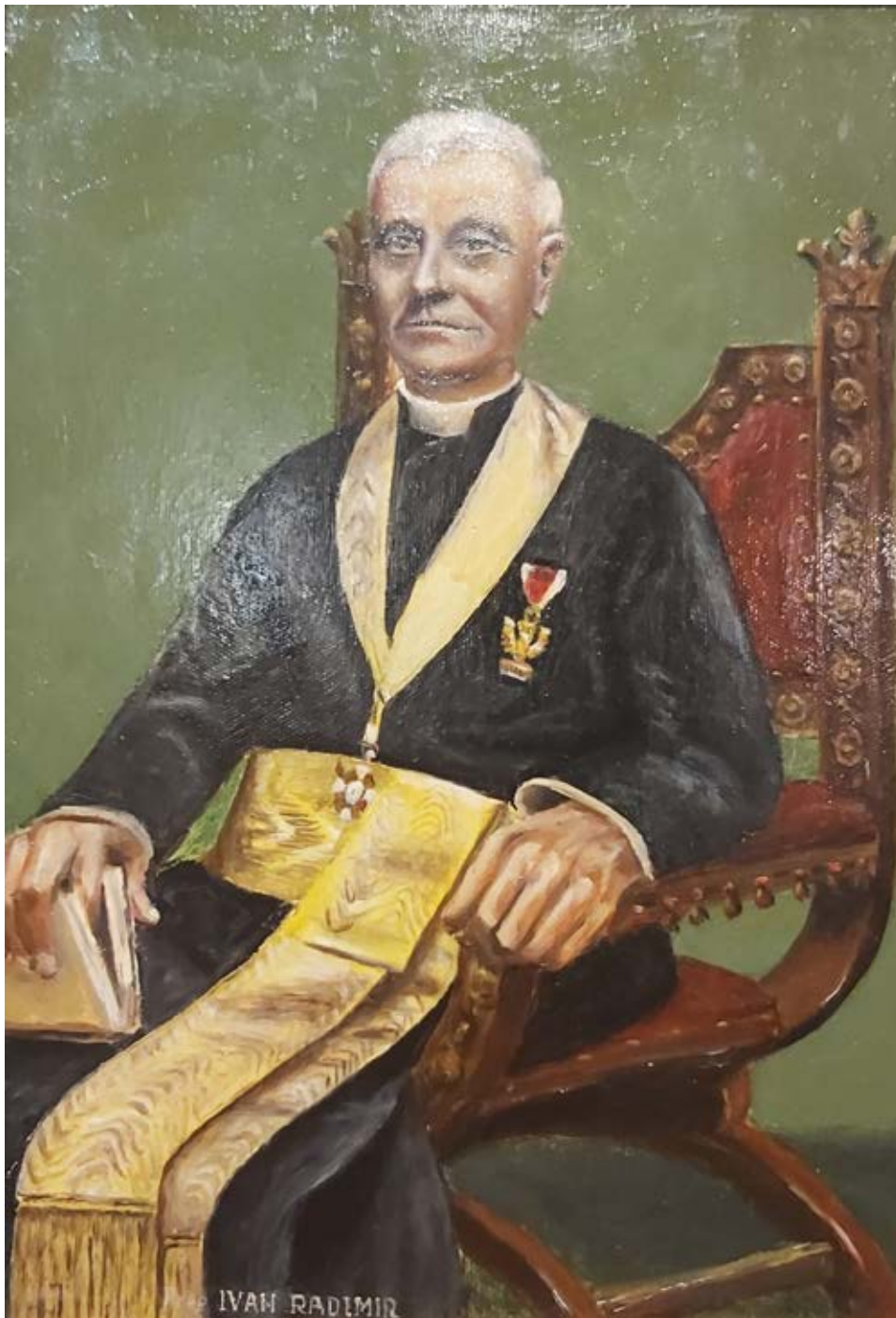
презентативнија од портрета у уљу. У амбијенту који подсећа на завичај, са усправним ставом и мачем у руци, репрезентативном одјећом и гестуалним говором, фотографски портрет Пава Радимира асоцира на херојске подухвате бокелјских морнара и буди посебна патриотска осјећања. Традиционална композиција представљена језиком новог медија који је погодовао манифестацији породичних вриједности али и модерног грађанског духа, приватном лику Пава Радимира дала је свечан и јавни карактер. Паво (Paolo) Радимир био је управитељ Поморске школе у Котору, у чију службу је ступио као професор енглеског језика, бродоградње и поморства. У родном мјесту упамћен је као свестрани интелектуалац. Писао је поезију и прозу на српскохрватском и италијанском језику, али и научне расправе о стијенама и рудама свог завичаја које је проучавао. До своје смрти, 1908. године, поносио се титулом вицеадмирала Бокелјске морнарице (RADIMIR 1991–1992: 189). У оквиру породичне заоставштине чува се диплома која му је уручена у Бечу 5. септембра 1866. године, а коју је заслужио као поморски аустријски капетан дуге пловидбе.

Један од најрепрезентативнијих портрета који упућује на одликовања чланова породице је портрет Ђура Радимира (1892–1977) (сл. 3), историчара и сарадника часописа *Наше море*, *Поморсџво* и *Годишњак Поморског музеја*. Дуго година радио је као водитељ Поморске путничке агенције у Сплиту и Подру-

¹⁹ О симболичким системима фотографије: ĐURIĆ 2013–2017: 341.

жнице Бокелјске морнарице Сплит, те и као мајор Братовштине Бокелјске морнарице. Портрет настаје тек у другој половини XX вијека, из кичице Драгутина Радимира, али према традиционалним обрасцима, те свједочи о старијим узорима. Изведен је у техници уље на платну, са циљем да представи Ђура Радимира у униформи витеза Светог Гргура Великог – одликовањем којим га је папа Павле VI наградио 17. априла 1969. године. О овом догађају свједочи повеља која се чува у породичној заоставштини, а у којој се истиче име Ђура (Gregorium) Радимира који се, заједно са цијелом Которском дијацијом, одликује почасним знамењем. Према натпису, Ђуро је одабран из редова грађанства, те му се овим орденом уручује привилегија као знак достојанства за заслуге и оданост католичкој цркви. Портрет представља стојећу фигуру у двотрећинском профилу, са погледом усмјереним у даљину. У првом плану истиче се униформа Светог Гргура Великог, кројена од тешких материјала тамнозелене боје. На лијевој страни груди, према традицији, истакнут је Орден Св. Гргура Великог – командерски крст за цивилне заслуге једног од пет Витешких одреда Свете столице. На портрету, према канону, представљена је орденска звијезда окачена о свилену ленту, троугласту траку са црвеним и златним пољима. Знамење чини крст једнаких кракова, са осам шпицева порубљених златом. Орден на слици није вјерно представљен, већ је сведен и шематизован. Мотиви који се по правилу налазе у средишту ордена: представа Гргура Великог у емајлу, са натписом: ST GREGORIUS MAGNUS или PRO DEO ET PRINCIPE на реверсу, на портрету изостају. Није представљен ни натпис са именом папе Гргура XVI, који је 1. септембра 1831. године успоставио овај орден: GREGORIUS XVI P.M. ANNO I. Искључени су и мотиви ловоровог листа или породичног грба, који су се представљали изнад крста као симболи цивилних или војних заслуга. Тај недостатак надомјештен је папским грбом и натписом у доњем десном углу слике који, према тексту из повеље, указује на заслуге: „PAVLVS VI PONT. MAX pateris gratae nostrae voluntatis testimonium promeamus te GREGORIVM RADIMIR e Dioecesi Catharensi EQVITEM ORDINIS SANCTI GREGORII MAGNI”. Поред ордена, на портрету се истиче и парадни мач који, у знак витешке лојалности, Ђуро Радимир носи у десној руци, док лијевом придржава тророги барокни шешир – симбол помораца у дипломатији. Позадина је загасита и неодређена, а једини мотив у другом плану је барокна балустрада – репрезентативни детаљ архитектуре.

Сличне композиције је и портрет капетана Антуна Божова Радимира, који је крајем XIX вијека највјероватније извео сликар Реинер. Он нам је данас познат захваљујући копији оригинала коју је начинио Драго Радимир 2004. године. Овај портрет свједочи о континуитету сликања репрезентативних капетанских портрета у Боки которској, чији се канони преносе на млађе нараштаје. Премда током XVII и XVIII вијека нема неког строгог правила у облачењу помораца, о чему свједочи разноликост детаља њихових одора (Миналићек 1991–1992: 57), ношња Антуна Радимира упућује на капетански статус. На слици се истиче тамни капут опшивен златним гајтанима, са мотивима породичног грба у горњем лијевом углу. Антун Радимир (1760–1833) сматра се једним од највећих поморских привредника читаве Боке тог времена. Током кризе добротског поморства, у његовом посједству налазило се неколико великих једрењака који су превозили сир, жито, вино, маслиново уље, суво месо и рибу, поморским трасама које су повезивале Грчку, Албанију и Црног море са Боком, Венецијом, Трстом и јужном Италијом. Помагао

Сл. 4. Непознати аутор, *Портрет Ивана Радимира*, XX вијек (фото: Катарина Јовић, Котор, 2019)

је генералу Мармону (Marmon) приликом набавке соли и новчано је улагао у изградњу моста преко ријеке Шкурде (RADIMIR 1991–1992: 193). У родно мјесто доносио је скупоцјене реликвијаре, као што је сребрно-позлаћена монстранца из Венеције, настала током XVI вијека. Изградио је звоник и капелу Св. Антона при Цркви Св. Матеја у Доброти. За вријеме његовог живота је барокни *Криви њалац* добио свој коначни облик.²⁰

Најзад, када је ријеч о портретима одликованих чланова породице, не може се занемарити представа свештеника Ивана (Joanne) Радимира (сл. 4), ког је папа Пије X наградио посебним привилегијама и титулом апостолског протонотара (Protonotari Apostolici ad instar Participantium) 4. марта 1914. године за, како се наводи у повељи, бројна дјела, заслуге и одрицања. Аутор његовог портрета, који је изведен у XX вијеку, није познат. Премда ликовни квалитети на то не указују (изостаје досљедност перспективе и пропорција, умјесто којих се истичу груби тонски прелази), портрет је указао на тежњу ка документарној вриједности и репрезентативности која се истицала мотивима – представом свештеника са инсигнијама око врата – напрсним крстом и орденом окаченим о груди. Свештеничка столица, на којој сједи, пресвучена је пурпуром, док се на одежди истиче мантија са греком, оковратником и позлаћеним појасом. У десној руци држи књигу, Библију, док лијева налијеже на рукохват. Премда је фигура представљена у трочетвртинском ставу, поглед је усмјерен ка посматрачу. Портрет свештеника посебно је значајан за породицу Радимир која је од најранијих нараштаја улагала у институције духовности у Боки которској. Уз доприносе каменоресца и зидара Луке Кандиота (1673–1737) изградњи куполе Цркве Госпе од Шкрпјела и Цркве Св. Матеја (RADIMIR 1991–1992: 180), Лука Марков Радимир (1730–1806) покљонио је мраморни олтар Цркви Св. Петра у Љутој, а потом је, заједно са другим братствима, Цркви Св. Еустахија у Доброти покљоњен олтар Госпе од Розарија, као и знатна имовина која се другим храмовима остављала тестаментима и легатима.²¹

Ликовна изведба ових слика, са сведеним колористичким акцентима у којима изостају мек потез и лако наношење тонских прелаза, не указује на досљедно подражавање традиционалног сликања какво су успоставили барокни портрети. Маниру барокног сликарства измиче и сведеност симболичког апаратуса – изостанак репрезентативне сценографије у другом плану: ентеријера са комадима стилског намјештаја и драперијама, дипломама, сточићима на којима се налазе прибори за писање или наутички предмети (шестари као атрибути капетанског звања, географске мапе, атласи и компаси), као и природног или морског пејзажа, употпуњеним једрењацима или архитектонским елементима који би доприносили репрезентативном корпусу и динамици сликарске композиције. Ипак, на портретима Ђура и Антона Радимира истичу се партије сликане архитектуре у виду барокне балустраде која је представљала неизоставни детаљ бокелских палата и симбол бокелске традиције. Премда изостаје детаљна обрада костима (накит, раскошни украси или истицање материјалних својстава тканина), присутни су основни мотиви традиционалног репрезентативног портрета: оружје и признања (ордење или медаље), те натписи у складу са повељама и похвалама који, заједно са породичним

²⁰ О доказима да је изградња започета за вријеме живота родоначелника ове породице Трипа Никова (1675–1737), као и опис палате, у: RADIMIR 1991–1992: 180–183.

²¹ Тестаменти се чувају у Историјском музеју Црне Горе у Котору, а објављени су у: Исто.

грбовима, постају обавезни мотиви барокног репрезентативног симболичног језика. Сходно томе, ови портрети ипак налазе узоре у барокним бокељским композицијама, које су, у односу на остварења у оновременој Италији, ипак биле скромне и са мјером у детаљима.²²

Било би неправедно рећи да „стилско заостајање и хронолошка испреплетаност веома карактеристична у нашем портретном сликарству” (ЈАНИЋЕВИЋ 2002: 146), током XIX вијека, настаје искључиво као последица недовољне умјешности и знања бокељских сликара.²³ Цитирање традиционалних стилова служило је евокацији славне прошлости, док је истовремено прихватање нових идеала упућивало на отвореност и напредак заједнице која, без обзира на модерне токове, није губила свијест о себи. Тежња ка истицању репрезентативне одјеће, инсигнија и поносне позе, која се уводи у вријеме барока, његоваће се током читавог XIX стољећа у Боки которској портретима намјењеним истицању достојанственог држања, статуса и достигнућа представљене личности. Ти „парадни портрети” (МИНАЛИЋЕК 1991–1992: 56; ВУЛИЋИЋ 1991–1992: 21–22), уз нови језик модерног грађанства, током XIX стољећа утврдиће се као саставни дио репрезентативног вокабулара Боке которске који је слао поруку о хармоничном споју старог и новог, који се градио у домовима бокељске властеле. Тај склад указивао је на вјештину у помирењу традиције и модерности, друштвеног и личног интереса, те јавног и приватног живота. Кресећи просторе приватности једнако колико и јавне позорнице – вијећнице или читаонице, изведени у складу са локалним визуелним језиком и вриједностима, ови портрети нису представљали само једну личност или род већ укупан сталеж – властелу која је управљала Боком тога времена. Активним утицајем на колективно памћење, изградњу свијести о себи и репрезентацију Боке которске у ширим политичким оквирима, портрети породице Радимир нису били само *ego document* већ и репрезенти једне средине.

ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА

- ABRAMOVIĆ, Radojka, Jelena Karadžić. *Palate grada Kotora i grada Perasta – nekada i sada*. Kotor: Pomorski muzej Crne Gore, 2017.
- BERRY, Christopher J. *The Idea of Luxury, a Conceptual and Historical Investigation*. Cambridge: Cambridge University Press, 1994.
- БОРОЗАН, Игор. „Анастас Јовановић и уметност у доба медијског бума средином 19. века.” У: БОРОЗАН, Игор, Данијела Ванушић, Татјана Корићанац (ур.). *Идентитети и медији. Уметности Анастаса Јовановића и његово доба*. Београд: Музеј града Београда – Матица српска (BOROZAN, Igor. „Anastas Jovanović i umetnost u doba medijskog buma sredinom 19. veka.” У: BOROZAN, Igor, Danijela Vanušić, Tatjana Korićanac (ur.). *Identiteti i mediji. Umetnost Anastasa Jovanovića i njegovo doba*. Београд: Музеј града Београда – Матица српска), 2017, 217–275.
- БРАЈКОВИЋ, Gracija, Antun Tomić, Miloš Milošević, Zoran Radimir. „Neki manje proučavani primjeri građanske i crkvene arhitekture spomeničkog karaktera u Kotorској општини.” *Godišnjak Pomorskog muzeja u Kotoru* br. 35–36 (1987–1988): 91–124.
- БРАЈОВИЋ, Saša. „Boka, deo Serenissime.” *Godišnjak Pomorskog muzeja u Kotoru* br. 52 (2004): 327–340.

²² О барокном стилу у Боки которској и утицајима Млетачке републике на културу Боке которске: МИЛОШЕВИЋ 1991–1992: 25; БРАЈОВИЋ 2004: 327.

²³ Бокељи су током XIX вијека чували богато сликарско наслеђе, помагали локалне сликаре који су учили занат у иностранству и гостили оне који су из европских центара долазили да сликају у Боки которској. О некима од њих: ПРИЈАТЕЉ 1986: 38–40.

- БРАЈОВИЋ, Саша. „Палата Андрије Змајевића у Перасту – надбискупски двор и *locus amoenus*.” У: ФОТИЋ, Александар (ур.). *Приватни животи у српским земљама у освић модерној доба*. Београд: Clio (БРАЈОВИЋ, Saša. „Palata Andrije Zmajevića u Perastu – nadbiskupski dvor i locus amoenus.” У: ФОТИЋ, Aleksandar (ur.). *Privatni život u srpskim zemljama u osvit modernog doba*. Београд: Clio), 2005, 581–616.
- БРАЈОВИЋ, Саша. „Портрети Петра II Петровића Његоша Анастаса Јовановића.” У: БОРОЗАН, Игор, Данијела Ванушић, Татјана Корићанац (ур.). *Идентитети и медији. Умјетности Анастаса Јовановића и његово доба*. Београд: Музеј града Београда – Матица српска (БРАЈОВИЋ, Saša. „Portreti Petra II Petrovića Njegoša Anastasa Jovanovića.” У: BOROZAN, Igor, Danijela Vanušić, Tatjana Korićanac (ur.). *Identiteti i mediji. Umetnost Anastasa Jovanovića i njegovo doba*. Београд: Музеј града Београда – Матица српска), 2017, 141–161.
- БРАЈОВИЋ, Saša. *Njegoševo veliko putovanje. Meditacije o vizuelnoj kulturi Italije*. Novi Sad: Mediterran Publishing, 2017.
- ВУЈЧИЋ, Рајко. „О неким карактеристикама барока у ликовним умјетностима Воке Которске.” *Годишњак Поморског музеја у Коштору* бр. 39–40 (*Godišnjak Pomorskog muzeja u Kotoru* бр. 39–40) (1991–1992): 19–25.
- ГЛИГОРИЋ, Биљана, Александра Капетановић, Татјана Рајић. *Palate Boke Kotorske*. Kotor: EXPEDITIO – Centar za održivi prostorni razvoj, 2008.
- ГРГУРЕВИЋ, Јасминка. „Обрада ентијера у сакралној и стамбеној архитектури Пераста.” *Бока – зборник радова из науке, културе и умјетности* бр. 24 (*Boka – zbornik radova iz nauke, kulture i umjetnosti* бр. 24) (2004): 213–236.
- ДОКЛЕСТИЋ, Оливера. „Последњи Ивелић, кроз поморство и поезију.” *Бока – зборник радова из науке, културе и умјетности* бр. 24 (ДОКЛЕСТИЋ, Olivera. „Poslednji Ivelić, kroz pomorstvo i poeziju.” *Boka – zbornik radova iz nauke, kulture i umjetnosti* бр. 24) (2004): 425–451.
- ЂУРИЋ, Маја. „Друштвена функција фотографије и утицај породичне фотографије на формирање личног и културног идентитета Црне Горе – Феномен традиције у односу на национални и културни идентитет породице.” *Годишњак Поморског музеја у Котору* бр. 59–60 (2013–2017): 335–348.
- ЖИВАНОВИЋ, Душко. *Дубровачке куће и полаче*. Београд: САНУ (ŽIVANOVIĆ, Duško. *Dubrovačke kuće i polače*. Београд: SANU) 2000.
- ЖИВКОВИЋ, Валентина. „Градски живот у Боки Которској.” У: ФОТИЋ, Александар (ур.). *Приватни животи у српским земљама у освић модерној доба*. Београд: Clio (ŽIVKOVIĆ, Valentina. „Gradski život u Boki Kotorskoj.” У: ФОТИЋ, Aleksandar (ur.). *Privatni život u srpskim zemljama u osvit modernog doba*. Београд: Clio), 2005, 547–580.
- ЈАНИЋЕВИЋ, Радојка. „Портрети из фонда Поморског музеја Црне Горе – Котор.” *Годишњак Поморског музеја* бр. 50 (2002): 129–166.
- ЈАНИЋЕВИЋ, Радојка. „Одликовања славних Бокелја у прошлости као доказ њихових постигнућа у поморском ратовању, навигацији, привреди и дипломатији.” *Годишњак Поморског музеја у Котору* бр. 52 (2004): 279–313.
- ЈОВИЋЕВИЋ, Милан. *Црногорска одликовања и plakete*. Сетинје: Издавачки центар, 1998.
- КАДИЈЕВИЋ, Александар. „Архитектура – оквир приватног живота у српским земљама од почетка 19. века до Првог светског рата.” У: МАКУЉЕВИЋ, Ненад, Ана Столић (ур.). *Приватни животи код Срба у деведнаестом веку – од краја осамнаестог до почетка Првог светског рата*. Београд: Clio (КАДИЈЕВИЋ, Aleksandar. „Arhitektura – okvir privatnog života u srpskim zemljama od početka 19. veka do Prvog svetskog rata.” У: MAKUJLEVIĆ, Nenad, Ana Stolić (ur.). *Privatni život kod Srba u devetnaestom veku – od kraja osamnaestog do početka Prvog svetskog rata*. Београд: Clio), 2006, 245–258.
- МАКУЉЕВИЋ, Ненад. „Плурализам приватности. Културни модели и приватни живот код Срба у 19. веку.” У: МАКУЉЕВИЋ, Ненад, Ана Столић (ур.). *Приватни животи код Срба у деведнаестом веку – од краја осамнаестог до почетка Првог светског рата*. Београд: Clio (МАКУЉЕВИЋ, Nenad. „Pluralizam privatnosti. Kulturni modeli i privatni život kod Srba u 19. veku.” У: MAKUJLEVIĆ, Nenad, Ana Stolić (ur.). *Privatni život kod Srba u devetnaestom veku – od kraja osamnaestog do početka Prvog svetskog rata*. Београд: Clio), 2006, 17–53.
- МАТАВУЉ, Симо, Вук Стефановић Караџић. *Бока Кошторска и Црна Гора*. Ур. Никола Маловић. Херцег Нови – Београд: Књиžара Со – Магелан Прес (MATAVULJ, Simo, Vuk Stefanović Karadžić. *Boka Kotorska i Crna Gora*. Ур. Nikola Malović. Herceg Novi – Београд: Knjižara So – Magelan Pres), 2016.
- МИЛОВИЋ, Јефто. *Istorijsko geografski atlas Crne Gore XVI–XX vijek*. Nikšić: Univerzitetska riječ, 1990.

- MILOŠEVIĆ, Zorana. „Doprinos savremenog privrednika Boža Dabinovića restauraciji dviju kapetanskih palata u Dobroti kao primjer kontinuiteta pomorstva i graditeljstva.” *Годишњак Поморског музеја у Кошору* бр. 39–40 (*Годишњак Поморског музеја у Котору* бр. 39–40) (1991–1992): 171–178.
- MILOŠEVIĆ, Miloš. „Barok kao način življenja.” *Годишњак Поморског музеја у Кошору* бр. 39–40 (*Годишњак Поморског музеја у Котору* бр. 39–40) (1991–1992): 13–28.
- МИНАЛИЌЕК, Марија. „Barokni portreti iz Perasta.” *Годишњак Поморског музеја у Кошору* бр. 39–40 (*Годишњак Поморског музеја у Котору* бр. 39–40) (1991–1992): 47–59.
- MUTHESIUS, Stefan. *The Poetic Home – Designing the 19th-Century Domestic Interior*. London: Thames & Hudson, 2009.
- НИКОЛИЋ Катарина. „Палата Радимири-Љута.” *Бока – зборник радова из науке, културе и умјетности* бр. 34 (НИКОЛИЋ, Katarina. „Palata Radimiri-Ljuta.” *Вока – зборник радова из науке, културе и умјетности* бр. 34) (2014): 31–64.
- ПРИАТЕЉ, Кruno. „Slikarstvo zapadnoevropskih stilova u Boki Kotorskoj od početka 15. do potkraj 19. stoljeća.” *Бока – зборник радова из науке, културе и умјетности* бр. 18 (*Вока – зборник радова из науке, културе и умјетности* бр. 18) (1986): 27–41.
- PRISTER, Boris. *Odlikovanja*. Zagreb: Povijesni muzej Hrvatske, 1984.
- RADIMIR, Đuro. „Spasavanje Dubrovačkog brigantina u luci Trašte 1839. godine.” *Naše more: znanstveni časopis za more i pomorstvo* бр. 4, sv. 2 (1957): 115–116.
- RADIMIR, Zoran. „Pomorci bratstva Radimir iz Dobrote u XVII i XVIII stoljeću.” *Годишњак Поморског музеја у Кошору* бр. 39–40 (*Годишњак Поморског музеја у Котору* бр. 39–40) (1991–1992): 179–194.
- РАДОЈИЧИЋ, Драгана. *Између култура Источног и Западног, Северозападна Бока Кошорска*. Београд: САНУ (РАДОЈИЧИЋ, Dragana. *Između kultura Istoka i Zapada, Severozapadna Boka Kotorska*. Београд: САНУ), 2006.
- СТОЛИЋ, Ана. „Родни односи у ‘царству подељених сфера’.” У: МАКУЉЕВИЋ, Ненад, Ана Столић (ур.). *Приватни животи код Срба у деведнаестом веку – од краја осамнаестог до почетка Првог светског рата*. Београд: Cliо (STOLIĆ, Ana. „Rodni odnosi u ‘carstvu podjeljenih sfera’.” У: MAKULJEVIĆ, Nenad, Ana Stolić (ur.). *Privatni život kod Srba u devetnaestom veku – od kraja osamnaestog do početka Prvog svetskog rata*. Београд: Cliо), 2006, 89–111.
- ТИМОТИЈЕВИЋ, Мирослав. „Приватни простори и места приватности.” У: МАКУЉЕВИЋ, Ненад, Ана Столић (ур.). *Приватни животи код Срба у деведнаестом веку – од краја осамнаестог до почетка Првог светског рата*. Београд: Cliо (TIMOTIJEVIĆ, Miroslav. „Privatni prostori i mesta privatnosti.” У: MAKULJEVIĆ, Nenad, Ana Stolić (ur.). *Privatni život kod Srba u devetnaestom veku – od kraja osamnaestog do početka Prvog svetskog rata*. Београд: Cliо), 2006, 165–244.
- ТОДИЋ, Миланка. „Конструкција идентитета у породичном фото-албуму.” У: МАКУЉЕВИЋ, Ненад, Ана Столић (ур.). *Приватни животи код Срба у деведнаестом веку – од краја осамнаестог до почетка Првог светског рата*. Београд: Cliо (TODIĆ, Milanka. „Konstrukcija identiteta u porodičnom foto-albumu.” У: MAKULJEVIĆ, Nenad, Ana Stolić (ur.). *Privatni život kod Srba u devetnaestom veku – od kraja osamnaestog do početka Prvog svetskog rata*. Београд: Cliо), 2006, 526–566.
- ТОМИЋ, Antun. „Popis kuća Dobrote uz 1808. godine.” *Бока – зборник радова из науке, културе и умјетности* бр. 8 (*Вока – зборник радова из науке, културе и умјетности* бр. 8) (1976): 329–337.
- НАВЕРМАС, Jürgen. *Javno mnjenje: Istraživanje u oblasti jedne kategorije građanskog društva*. Novi Sad: Mediterran Publishing, 2012.

Извори:

- ИАК, ПОР I, Ф1 (I–III), фонд 167.
 ИАК, ПОР I, Ф5 (IV–VI), фонд 167.

Katarina R. Jović

PORTRAITS FROM THE LEGACY OF THE RADIMIR FAMILY FROM DOBROTA

Summary

Since the designation of their noble status at the end of the 17th century, the Radimir family has been renowned for the contribution to the maritime business, economic prosperity, and cultural interchange in the Bay of Kotor. With its palaces and residences, the family influenced the development of the urban structure of Dobrota – the small settlement near Kotor. Throughout centuries, along with other aristocratic families, members of the Radimir family influenced artistic production and shaped cultural values in their homeland as patrons, contributors, and artists themselves. In their legacy, many portraits were kept and preserved for future generations. The value of these portraits is exceptional from the historical perspective, due to their documentary potentials. Moreover, the aforementioned portraits manifest crucial characteristics of the portraiture from the Bay of Kotor in general. Therefore, not only the biographies of the family members were remembered, but their values, ideology, and codes of representation which were maintained and respected in the whole bourgeoisie community as well. Thus, in the context of visual identity research, these portraits are interesting sources for art historians as well. The Radimir family cultivated their representational self-image through the manifestation of the main roles of family members: captains, contributors, patrons, and priests. However, due to the continual intercultural exchange, the simple bourgeoisie image of the man with a “good taste”, which became a part of the self-representational vocabulary in the main European centers till the end of the 19th century, was soon appropriated in the portraiture of citizens from the Bay of Kotor. Thus, the combination of the traditional and modern manners of painting became a crucial part of the local visual identity. In the legacy of the Radimir family, some portraits emphasize the modern bourgeoisie codes (those of Vjekoslav and Zorka Radimir), while others have explicit references to the tradition (such as the painting of Dragutin and photography of Pavo Radimir). Portraiture, where the traditional language is mixed with a new media, is also present (photography of Pavo Radimir). Moreover, individual representation is always connected with the social merits (portraits of Đuro, Antun, and Ivan Radimir). Thus, portraits represent captains, priests, and noble citizens who were awarded for their deeds. This combination of modern and old, individual and social, local and imported was an important part of bourgeoisie self-representation and entire visual identity in the Bay of Kotor.

Keywords: the Radimir family, Bay of Kotor, portrait, representation, modernity, tradition.

* Уредништво је примило рад 11. I 2020. и одобрило га за штампу 3. IV 2020.

**Рецензенти објављених радова у
Зборнику Матице српске за
ликовне уметности бр. 48**

Reviewers

Ђорђе Алфиревић
Саша Брајовић
Драган Дамјановић
Александар Игњатовић
Весна Круљац
Лидија Мереник
Владимир Симић
Ирина Суботић
Јасмина Чубрило
Олга Шпехар

Игор Борозан
Кокан Грчев
Јелена Ердeљан
Александар Кадијевић
Срђан Марковић
Владана Путник Прица
Иван Стевовић
Миланка Тодић
Симона Чупић

Зборник Матице српске за ликовне уметности
Издази једанпут годишње
Издавач Матица српска
Уредништво и администрација: Нови Сад, Улица Матице српске 1
Телефон: ++381-21/420-199, 6615-038
e-mail: mtismal@maticasrpska.org.rs
www.maticasrpska.org.rs

Matica Srpska Journal for Fine Arts
Published once a year
Published by Matica Srpska
Editorial and Publishing Office: Novi Sad, 1 Matice Srpske Street
Phone: ++381 21 420 199 or 6615 038
e-mail: mtismal@maticasrpska.org.rs
www.maticasrpska.org.rs

Уредништво је *Зборник Матице српске за ликовне уметности*
бр. 48/2020 закључило 4. IV 2020.
За издавача: проф. др Драган Станић
Стручни сарадник Одељења: Марта Тишма
Преводилац за енглески језик: Оливера Кривошић
Лектор и коректор: Татјана Пивнички Дринић
Технички уредник: Вукица Туцаков
Компјутерски слог: Владимир Ватић, ГРАФИТ, Петроварадин
Штампа: САЈНОС, Нови Сад

CIP – Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад
75(082)

Зборник Матице српске за ликовне уметности /
главни и одговорни уредник Александар Кадијевић. – 1986,
22– . – Нови Сад : Матица српска, 1986– . – Илустр. ; 26 cm
Годишње. – Текст на срп., рус. и енг. језику. – Је наставак:
Зборник за ликовне уметности = ISSN 0543–1247
ISSN 0352-6844
COBISS.SR-ID 16491778

Штампање овог Зборника омогућили су
Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије,
Министарство културе и информисања Републике Србије и
Покрајински секретаријат за културу и јавно информисање